

Durhami Kirándulástól Kormányválságig –

Meddig tarthatja meg állását a brit miniszterelnök befolyásos főtanácsadója?

Majdnem két hónappal azután, hogy az Egyesült Királyság miniszterelnöke a Covid-19 néven ismert új koronavírus járvány terjedésének lassítása érdekében (tulajdonképpen) kijárási tilalmat rendelt el, napvilágot látott a Guardian egy cikke, melyben több szemtanúra, valamint a helyi rendőrségre hivatkozva azt állították, a miniszterelnök főtanácsadója a lakásától 260 mérföldre, azaz több mint 418 kilométerre, fekvő Durhambé utazott. A hír nemcsak általános elégedetlenséget váltott ki, de a Konzervatív tábor Boris Johnson elleni egyik első lázadásába torkollott. Könnyen mondhatnánk, hogy Magyarországról nézve ez mind kevésbé érdekes, de az ügy sokkal jelentősebb, mint elsőre tűnik. A miniszterelnök ugyanis minden jel szerint maga mellett tartja Dominic Cummingsot, melynek messzemenő következményei lehetnek nemcsak a brit belpolitikára, de a Brexit-tárgyalások kimenetelére nézve is – az ügy tanulságai pedig mindenképpen megszívlelendők minden döntéshozó számára.

Ahhoz, hogy megértsük a felháborodás okát, érdemes röviden áttekintenünk az utóbbi két és fél hónap eseményeit. Miután világossá vált, hogy az előzetes feltevésekkel ellentétben az új járvány jóval veszélyesebb, mint az influenza, a brit miniszterelnök március 23-án egy igen közérthető mondatban foglalta össze kormánya védekezési tervét (arról, hogy ez miért történt viszonylag későn, [itt](#) írtunk korábban). A „Stay at home” azaz „Maradj otthon!” utasítás, némi enyhítéssel ugyan, de azóta is érvényben van. Ezen szabály bevezetését nemsokára újabbak garmadája követte – bezártak a boltok, éttermek, kertészetek (ez különösen fájta a kertjeire igen büszke ország lakóinak), és a közösségek lelkének tekintett pubok. Dominic Cummings négy nappal később, március 27-én, haza rohant a koronavíruséhoz kísértetiesen hasonló tüneteket produkáló feleségéhez. Valószínűleg egy nappal később döntött úgy, hogy felvezet édesapja farmjára, mely az észak angliai Durham városában található. Elmondása szerint Cummings attól félt, hogy ha ő is megbetegszik (ami pár nappal később meg is történt) nem lett volna ki vigyázzon négyéves kisfiára. A hónap utolsó napján, a főtanácsadó látogatásának hírére, a helyi rendőrök felkeresték annak édesapját, és mint később közölték, tájékoztatást adtak a vonatkozó utazási tilalmakról. Ezen incidenst az ügy kirobbanása után a kormányt képviselő Grant Shapps közlekedési miniszter először tagadta, de nem sokkal később a durhami rendőrség megerősítette. Április 12-én többen látni vélték a Cummings családot a turista látványosságnak számító Barnard Castle környékén. Mindezt azzal magyarázta, hogy a Durham közeli település meglátogatásával akarta ellenőrizni, haza tud-e majd vezetni Londonba. A miniszterelnök, számos miniszterével együtt, kiállt a főtanácsadó mellett azt hangoztatva, hogy a szabályok betartásánál a józan ítélőképesség használata megengedett volt.

Mondhatnánk, hogy egy apa azon óhaja, hogy biztonságban tudja kisfiát, nemcsak természetes, de minden esetben helyes és pártolendő is. A brit közvélemény nem is ezt kifogásolta, hanem azon tény, hogy mindeközben hasonló helyzetben lévő szülők ezrei szó szerint betartották a kormány utasításait, hiszen akkor még „józan ítélőképességről” nem volt szó. Az Egyesült Királyságban eddig összesen 40 542 ember veszítette életét a vírusfertőzés következtében. Az áldozatok közül sokan a családjuktól távol, egyedül vagy idegen orvosoktól körülvéve haltak meg valamelyik intenzív osztályon, hiszen a családok a

szabályok értelmében csak a legritkább esetben lehetnek a szenvedők mellett. Sokan szeretteik temetésén sem vehettek részt, ugyanezen okból.

A számtalan újság által leközölt interjúk alapján elmondható, hogy sok állampolgár úgy érzi, más szabály vonatkozik az elite, és más „az egyszerű halandókra”. Ez a gondolat, akár az ügy maga, jóval veszélyesebb, mint azt első pillantásra gondolnánk.

Mindenfajta közegészségügyi intézkedés a választópolgárok és a hatalom közötti bizalmon alapszik. A polgárok meg kell legyenek győződve arról, hogy a vezetők, bár nehéz és az életüket sokszor merőben átrendező vagy felforgató döntéseket kell hozzanak, mindezt az ő érdekeiket és a krízishelyzet megoldását szem előtt tartva teszik. A kormánynak pedig tudnia kell, hogy a nép betartja majd a szabályokat. Ez utóbbi különösen is fontos járványügyi előírások bevezetésénél, hiszen a kooperáció hiánya megnehezítheti a modellezéseket, és ez a tévedés veszélyével jár. Ha a bizalmi kapcsolat megtörik, mindenfajta rendelkezés betartatása nehezebbé válik, aminek beláthatatlan következményei lehetnek egy második hullám esetén.

Fontos megjegyezni, hogy a szabályok és törvények önkéntes betartása, valamint a társadalmi elvárásoknak való megfelelés Nagy Britanniában még talán sokkal fontosabb, mint más országokban: különösebb túlzás nélkül állítható, hogy az ország politikai- és jogrendszerének fennmaradása múlik rajta. A brit jogrend, így az íratlan alkotmány is, a szokásjogon alapul. A politikai rendszer szintűgy: a legtöbb parlamenti procedúra alapja az az elgondolás, hogy mind Őfelsége Kormánya, mind az ellenzék ismeri és betartja a szokásokat és a szabályok adta kereteken belül maradv, lehetőleg mindig ugyanúgy alkalmazza azokat. Így lehetett például, hogy a parlament Boris Johnson általi felfüggesztésének [ügyében](#), az alkotmányosság vizsgálatakor, a Legfelső Bíróság éppen az alapján döntött, hogy volt-e már precedens hasonló felfüggesztésre, hasonló körülmények között. A társadalom számára a fő motiváló erő a szabályok betartására éppen az, hogy úgy gondolják, mindenki megtartja azokat, sőt azok megtartása társadalmi elvárás. Az efféle norma-alapú motiváció megléte nem pusztá spekuláció. Annak erejét jól példázza, hogy a brit adóhivatal egy új módszer kipróbálásának keretében beillesztett egy új sort az adósoknak kiküldött levelekbe, melyben elmondták, hogy az adós környékén mindenki befizette a tartozását. Ez az üzenet 15%-kal magasabb adóbevételt eredményezett. Ehhez hasonló üzenetek alkalmazása további 210 millió font többletbevételt jelentett Őfelsége Adóhivatalának a 2012/2013-as adóévben.

Egy másik nagy probléma Johnson számára az lesz, hogy az ügy nyomán az általa kívánttal pontosan ellentétes kép fog kirajzolódni a választókban a Konzervatív Pártól. A miniszterelnöknek (ironikus módon éppen főtanácsadója ötlete nyomán) eltökélt célja, hogy a pártól kialakult képet némileg megváltoztassa. Az ország déli-északi felosztásán túllépve, politikájában egyre nagyobb figyelmet kap például a munkásosztály és a hagyományosan baloldali északi térség, valamint a kisebbségeket érzékenyebben érintő témák. A főtanácsadó kiruccanása azonban a régi sztereotípiákat erősíti, melyek alapján a Konzervatívok a befolyásos elitnek kedveznek, annak érdekeiért dolgoznak, és a „hétköznapi” emberekkel nem törődnek. Nem meglepő tehát, hogy a párt képviselőinek egy része az állását is kockáztatva megkérdőjelezte a miniszterelnök döntésének helyességét, köztük például Penny Mordaunt volt hadügyminiszter és az igazságügyi bizottság vezetője, a magyarbarát Sir Robert Neill.

Adódik tehát a kérdés, hogy ha tényleg ilyen nagy problémákat okozhat a pozícióban tartása, miért nem meneszti őt Boris Johnson, ahogy a kormánya iránti bizalom fenntartása érdekében

tette ezt a lezárásokat javasoló, de közben szeretőjét látogató [Ferguson professzorral](#). A válasz mindössze annyi, hogy Cummings nem csupán egy átlagos tanácsadó. Ő volt a Leave Campaign vezetője, és sokan úgy gondolják, neki köszönhető a Brexit pártiak győzelme a 2016-os népszavazáson. Ahogy a Konzervatívok decemberi választási győzelmét is majd minden elemző részben az általa kidolgozott üzenetnek tulajdonítja. A miniszterelnök esetleg attól tarthat, hogy ha eltávolítja Cummingsot pozíciójából, vele együtt temérdek, különböző minisztériumokban vezető állást betöltő szövetségese is felmond. Több tudósítás szerint maga a főtanácsadó azért akar maradni, hogy ellenálljon minden, az átmeneti időszak meghosszabbítására irányuló törekvésnek. Tehát, ha Cummings végül tényleg megtarthatja pozícióját, az nagyban növeli egy megegyezés nélküli brit kilépés esélyét, míg menesztése esetén fellélegezhetnének az európai kontinens országainak vezetői. Befolyása a miniszterelnöki hivatalban immáron akkora, hogy a választások után felszólíthatta az akkori pénzügyminisztert, hogy állása megtartásáért cserébe menessze az összes tanácsadóját, akikkel ő rendszeresen konfliktusba került. Sajid Javid erre nem volt hajlandó, és így le kellett mondania.

Kérdés azonban, hogy Dominic Cummings minden tehetsége ellenére, nem sebzi-e meg a jelenlegi helyzet túlságosan is a miniszterelnököt. Ugyan sok problémával járhat a menesztése, pozícióban tartása azt kommunikálhatja a választók felé, hogy nem a miniszterelnök irányítja a kabinetet és nem ő szabja meg a kormány politikájának irányát. Ha a választók úgy gondolkodnak a helyzetről, mint azt Hugo Rifkind egy satirikus írásában lefestette a Timesban, a miniszterelnök következő választási győzelme is veszélybe kerülhet. Abban, egy elképzelt beszélgetés során, Boris Johnson a következőt mondja Dominic Cummingsnak: „Örülök, hogy még mindig itt vagy. A kormány nagy terve elveszne nélküled. És nemcsak azért, mert még mindig kizárólag te tudod, hogy mi az.”

2020.06.10. Lissák Domonkos